

Arkhimédész halála

Az a bizonyos história Arkhimédésszel ugyanis nem egészen úgy történt, ahogyan megírták; igaz ugyan, hogy megölték, amikor a rómaiak elfoglalták Szirakuzát, de nem felel meg a tényeknek, hogy a házába egy fosztogató római katona tört volna be, és Arkhimédész mértani rajaiba merülve, hargosan rámondta: „Ne bántsd köreimet!” Először is Arkhimédész nem volt amolyan szórakozott professzor, aki nem tudja, mi történik körülötte; ellenkezőleg, természetétől fogva igazi katonaeMBER volt, aki hadigépeket szerkesztett a szirakuzaiaknak a város megvédésére; másodsor pedig az a római katona sem volt valami részeg fosztogató, hanem egy művelt és becsvágyó vezérkari százados, Lucius nevezetű, aki jól tudta, kivel beszél, és nem fosztogatni jött, sőt, a ház küszöbén feszes vigyázzba vágta magát, tisztelgett és így szólt:

– Üdvözöllek, Arkhimédész.

Arkhimédész felemelte pillantását a viaszabláról, amelyen valóban rajzoltatott valamit, és azt mondta:

– Mi az?

– Arkhimédész – kezdte Lucius –, mi jól tudjuk, hogy a te hadigépeid nélkül ezek a szirakuzaiak egy hónapig sem tarthaták volna magukat; így meg két esztendeig bajlódunk velük. Ne gondold, hogy mi, katonák, nem becsüljük meg az ilyesfélét. Nagyszerű masinák. Gratulálok!

Arkhimédész legyintett.

– Ugyan, kérlek, semmi az egész. Közönséges hajítógépek, amolyan nagyobbfajta játékszer. Tudományos szempontból nézve nem sokat jelentenek.

– De katonai szempontból igen – vélekedett Lucius. – Ide figyelj, Arkhimédész, azért jöttem, hogy felszólítsalak, dolgozz velünk!

– Kivel?

– Velünk, rómaiakkal. Elvégre tudnod kell, hogy Karthágó hanyatlóban van. Kár segíteni nekik. Most majd úgy ellátjuk Karthágó baját, hogy bámulni fogsz. Inkább velünk tarthatnátok, mindnyájan.

– Miért? – dünnyögte magában Arkhimédész. – Mi, szirakuzaiak, véletlenségből görögök vagyunk. Miért kellene veletek tartanunk?

– Mert Szicíliában éltek, és nekünk Szicíliára szükségünk van.

– S miért van rá szükségetek?

– Mert uralkodni akarunk a Földközi-tengeren.

– Aha – jegyezte meg Arkhimédész, és töprengve meredt a viasztáblára. – De én nem tanácsolnám nektek, Lucius. Ide figyelj, a világ urának lenni, ez egykor kegyetlenül sok munkát ad majd nektek. Kár a fáradságért, ami rátok szakad.

– Mindegy, de nagy birodalom leszünk.

– Nagy birodalom – morgott Arkhimédész. – Akár kis kört rajzolok, akár nagy kört, mindenképpen csak kör az. Határa van így is, úgy is... Sohasem szabadultok meg a határoktól, Lucius. Azt hiszed, hogy a nagy kör tökéletesebb a kicsinél? Azt képezed, hogy nagyobb géométer vagy, ha nagyobb kört rajzolsz?

– Ti, görögök, egyre csak érvekkel játszadoztok – vetette ellen Lucius százados. – Mi másképpen bizonyítjuk be a magunk igazát.

– Mivel?

– Tettekkel. Elfoglaltuk például ezt a ti Szirakuzátokat. Szirakuza tehát a miénk. Világos bizonyíték ez?

– Világos – mondta Arkhimédész, és az íróvesszővel beletúrt a hajába. – Igen, elfoglaltátok Szirakuzát; csakhogy ez már nem az a Szirakuza, soha többé nem is lesz, ami

eddig volt! Nagy és dicső város volt ez, ember; most már nem lesz nagy soha többé. Kár Szirakuzáért.

– Róma azonban nagy lesz. Róma lesz a legerősebb a földkerekségen. És így is kell lennie.

– Miért?

– Hogy megmaradjon. Minél erősebbek vagyunk, annál több az ellenségünk. Ezért van rá szükség, hogy mi legyünk a legerősebbek.

– Hát ami az erőt illeti... – dűnnyögte Arkhimédész. – Tudod, én egy keveset értek a fizikához is, Lucius, és most mondanék neked valamit. Az erő lekötődik.

– Mit jelentsen az?

– Hát ez amolyan törvény, Lucius. Az erő, amely hat, ezáltal lekötődik. Minél erősebbek lesztek, annál több erőtök használódik fel hozzá, és egyszer eljön az a perc...

– Mit akartál mondani?

– Ugyan, semmit. Nem vagyok én próféta, jóember, csupán fizikus. Az erő lekötődik. Többet nem tudok.

– Ide hallgass, Arkhimédész, nem akarnál velünk dolgozni? Fogalmad sincs róla, micsoda óriási lehetőségek nyílnának előtted Rómában. Te építenéd a világ legerősebb hadigépeit...

– Már meg kell hogy bocsáss, Lucius, öregember vagyok, és szeretném még kidolgozni, kifejteni egy-két gondolatomat... Amint látod, most is éppen rajzolgatok valamit.

– Arkhimédész, hát nem csábít az a gondolat, hogy velünk együtt megszerezd a világalmat? Miért hallgatsz?

– Ne haragudj – pusmogott Arkhimédész a viasztáblája fölé hajolva. – Mit is mondtál?

– Hogy a magadfajta ember kezébe keríthetné az uralmat az egész világ fölött.

– Úgy, világalalom – szólt Arkhimédész töprengve. – Ne neheztelj rám, de most fontosabb dolgom van. Tudod, tartósabb, időtállóbb valami, ami valóban megmarad.

– Mi az?

– Vigyázz, ne töröld el a köreimet! Arról van szó, hogy hogyan kell kiszámítani a körcikk területét.

Később hivatalos jelentést adtak ki, hogy a tudós Arkhimédész szerencsétlen baleset következtében életét veszítette.

Forrás: Karel Capek: *Történelmi görbektükör*. Bp., 1970.

Adomazgaza: Mészáros Csaba

